

Синдикално

ЛИСТ СИНДИКАТА ОБРАЗОВАЊА СРБИЈЕ

Број 234 • март-април 2025 • Година XXIV • Бесплатан примерак • www.sind-obr.org.rs

ISSN 1451-7574

У међувремену...

Пише: **Валентина Илић**

Изгледа да ће мај до-
нети неоп-
ходно смири-
вање вишемесеч-
не кризе, која је
довела у питање
регуларност об-
разовног процеса. Према доступним
подацима, свега неколико средњих
школа је још у блокади. Све ређе се
помињу захтеви који су од почетка
деловали бесмислено - попут дељења
петица "шаком и капом" или потпуно
одбијања оцењивања.

Планови за надокнаду часова су
припремљени, како би се испунили мин-
имални услови за регуларност ове
нерегуларне школске године. Но, сви
знамо како те надокнаде у пракси
изгледају - форма буде задовољена,
барем у дневнику. Ко је био - био је,
ко није - неће надокнадити. А шта се заиста
радило и постигло, најчешће остаје
прећутано.

Ко ће први смети да каже: занемар-
или смо децу? А управо због њих посто-
јимо - и са њима наша професија добија
свој пуни смисао у учионици, у природи,
у друштву - у складу са програмом који
би требало да гарантује развој компе-

тенција, на које смо се као друштво
обавезали.

Многи су то одбацили зарад својих
неостварених идеала о друштву какво
би желели, а да притом нису ни
покушали да открију како се такво
друштво гради, а да се притоме не
наруши развој бића која су нам повере-
на. Неки су подлегли притиску родите-
ља, који су кроз малолетну сопствену и
туђу децу, али и наставнике пројекто-
вали сопствене неуспеле амбиције.

Студенти су својим начином органи-
зовања поставили високе циљеве,
тражећи опште слагање око важних,
племенитих идеја. Али инсистирање на
потпуној сагласности, као и одбацивање
сваке сумње или другачијег мишљења
као непријатељског, води ка забри-
њавајућој ригидности.

Тајновити облици одлучивања и ис-
кључивост у приступу стварају непове-
рење. Демократија и одговорне институ-
ције почивају на поверењу - у дијалог, у
разумевање и у заједничке исходе који
су на добробит свих.

Многи од нас, који смо прошли кроз
сличне фазе у младости, препознајемо
оправдане разлоге за бунт. Али не и
суровост према неистомисљеницима -
осим ако није реч о радикалној револу-

цији која се спроводи под плаштом
ненасилног отпора. Суровост друш-
твених мрежа, најжалост, све чешће се
прелива у стварни живот.

Позивање на међународне конвенци-
је о слободи изражавања и окупљања
често искључује део у којем се каже да
то исто право не сме другима бити
усkraћено. Одузето је право на образо-
вање - и то управо онима који нису
пристали на једноумље. Тумачење
права селективно, у складу с унапред
донетим закључцима, већ је одавно пре-
познато као опасно.

Надамо се конструктивном дијалогу
између државе и представника високог
образовања. Ако се укључе и студенти -
као кључни актери - постоји нада за
договор који ће бити прихватљив за све
стране.

Сигурни смо да томе неће допринети
искључиво најављено умањење прихо-
да за неодржане обавезе наставника.
Више од тога, потребна је тежња ка нор-
мализацији наставе и поновном успо-
стављању квалитета високог образо-
вања - на шта нас обавезују и међународ-
ни стандарди.

А за синдикате остаје питање - како
је, под огромним притиском са дру-
штвених мрежа, створен утисак да су
сви против њих, те да су занемарени сви
резултати вишегодишњег, упорног рада
на побољшању положаја запослених у
образовању?

Све што је постигнуто крајем прошле
године изненада је бачено у заборав.
Јер синдикати нису пристали да постану
"бројка" у маси оних који протестују,
иако су међу првима подржали сту-
дентске захтеве. Одлучили су да не
буду мноштво, већ партнери.

На тој позицији су се, очекивано,
појавили самозвани синдикални лидери
спремни на све - само да би дошли до
магичног процента репрезентативности.
Када су схватили да не могу да кон-
тролишу неформалне групе, повукли су
се - разочарани, али у затишју чекају
следећи корак.

Ипак, студентски протести су пости-
гли нешто што до сада нико није успео
- окупили су све синдикалне центре
на једном месту. И сви су се сложили да
желе исто: бољи положај радника.
Међутим, изостао је позив за генерални
штрајк, који би читавом покрету дао
нову димензију.

У међувремену, захтев за ванредне
изборе је најављен - без чекања на
масовност.

Синдикалне поруке за Први мај биле
су јасне - боље плате, бољи услови
рада, али без политике. Иако је управо
то - политика.

А нови министар просвете још није
изразио жељу да се састане са синдика-
тима. Позваћемо га - на разговор и
договор. Отворени смо за смислен,
садржајан социјални дијалог. У интересу
свих.

Одговор на лажне оптужбе и злоупотребе!

У одговору на неистиниту и злон-
амерну објаву политичког
покрета "Крени-Промени", који
је без икаквог доказа ставио
Синдикат образовања Србије на
списак организација које наводно
прете запосленима ради присуства
политичком скупу владајуће стран-
ке, обраћамо се јавно и недвосмис-
лено:

Синдикат образовања Србије
најоштрије осуђује овакво грубо под-
метање и злоупотребу нашег имена у
политичке сврхе.

Синдикат образовања Србије је
нестраначка и самостална органи-
зација, која се већ три деценије
доследно залаже искључиво за
права и интересе свих запослених у
образовању. Политичка неутралност
нашег деловања није пука формал-
ност, већ један од основних принципа
на којем је синдикат заснован и на
којем истрајавамо и у најтежим окол-
ностима.

Никада, ни у једној ситуацији,
нисмо, нити ћемо, вршити било какав
притисак на запослене, а нарочито
не у политичком контексту. Тврдње
изнете у објави "Крени-Промени" су
не само лажне, већ и опасне, јер
нарушавају углед и интегритет једне
од највећих и најактивнијих синди-

калних организација у Србији.

Обавештавамо јавност да ћемо
поднети званичну пријаву надлеж-
ним органима против сваког лица
које се лажно представљало у име
Синдиката образовања Србије, као и
против оних који су ширили дезин-
формације с циљем дискредитације
нашег рада.

Позивамо политичке актере да
престану да злоупотребљавају син-
дикална тела у предизборне и идео-
лошке сврхе. Борба за бољи положај
радника у просвети нема и не сме
имати политичке боје.

Уместо ширења неоснованих оп-
тужби, препоручујемо покрету "Кре-
ни-Промени" да се упозна са нашим
активностима - од системске борбе
за веће плате, преко измена Закона
о раду и Закона о здравственом осигу-
рању, до правне подршке чланови-
ма у случајевима мобинга, дискрими-
нације и незаконитих одлука посло-
даваца - јер се у томе, а не у празној
пропаганди, огледа стварна борба за
права запослених.

С поштовањем,

Синдикат образовања Србије
Београд, 11. Април 2025.

Одржани редовни састанци органа Синдиката

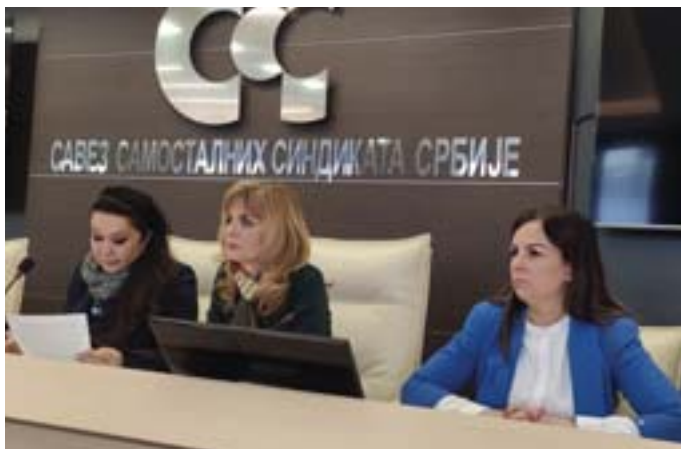
Пише: Миодраг Камперелић

Као и сваке године, у марту одржавамо редовне седнице Надзорног одбора, Председништва и Републичког одбора. Састанак Надзорног одбора одржан је 13. марта, а седнице Председништва и Републичког одбора 14. марта.

Надзорни одбор је анализирао Финансијски извештај о пословању у претходној години и план буџета за 2025. годину. Констатовано је да су средства коришћена у складу са Статутом, одлукама Републичког одбора и у оквиру планираних средстава. Надзорни одбор је предложио да се финансијски документи усвоје и да се повећа чланарина за Фонд солидарности са 25 на 50 динара, као и висина помоћи са 25 на 30 хиљада динара, с обзиром на то да ови износи нису мењани десетак година.

На седници Председништва, која је одржана непосредно пре седнице Републичког одбора, разматрани су и усвојени предлози финансијског извештаја и плана буџета за ову годину, оквирни план активности синдиката у 2025. години, анализирана је тренутна ситуација у образовању и предлози критеријума за учлањење у Синдикат. Председништво је једногласно прихватило предлог о повећању чланарине за Фонд солидарности.

На седници Републичког одбора теме су биле исте као и на седници Председништва. Усвојени су Финансијски извештај за 2024. годину, Финансијски план за 2025. годину и оквирни план активности са допунама које су предложене на Председништву. О предлогу коефицијената говорио је

колега Данијел Ђорђевић. Он је истакао да је у предлогу узет исти принцип повећања које је већ на снази, али да у тренутној ситуацији нема одговора, а ни позива из ресорног министарства на преговоре. Проблем у важећој Уредби је у томе што има доста радних места која нису препозната, а постоје у Каталогу занимања и то треба да се допуни, посебно у високом образовању (код академија струковних студија).

Председница је говорила о актуелној ситуацији у просвети у светлу досадашњих преговора, студентских блокада, оставке премијера и других важних проблема. Она је посебно подвукла закључивање ПКУ за основне и средње школе којим су добијена бројна права, а говорила је и о солидарној помоћи; накнади за боловање од малигних болести од 100% плате; обавези да се преговара са синдикатима; усклађивању основице након првих шест месеци ...

Такође, на снагу ступају измене Закона о високом образовању у којем је најважнија промена да основица у високом не може бити нижа од основице у основном образовању. Та одредба ће важити од 1. јануара следеће године, а у овом тренутку повећавају се коефицијенти за запослене у високом образовању за приближно 16%.

Став Синдиката образовања Србије је да се, заједно са другим репрезентативним синдикатима, морају утврдити заједнички критеријуми за учлањење у синдикат. Републички одбор је донео одлуку о повећању чланарине за Фонд солидарности и повећању максималног износа солидарне помоћи.

Извештај са седница Председништва

Пише: М. К.

У априлу су одржане две седнице Председништва. Прва је била *online* 1. априла, а следећа у Београду, 25. априла 2025. године. На седницама су разматрани проблеми у високом образовању после измена уредби о нормативима и стандардима услова рада на факултетима и у високим школама, односно академијама. Констатовано је да су уредбе незаконите и да Синдикат мора одмах да реагује према ресорном министарству.

Предлог измена Уредбе о коефицијентима је достављен на адресу Министарства, али до сада није било позива на преговоре. У вези са предлогом коефи-

цијената за високо образовање, договорено је да буде одржан *online* састанак представника СОС из Одбора делатности, на којем ће бити утврђен план даљих активности у том смислу. Договорено је да од Министарства просвете буде затражено покретање 8. фазе конкурса.

Чланови Председништва СОС су због великог броја питања у вези са тумачењем ПКУ за основне и средње школе и домове ученика, оценили да је потребно упутити заједнички захтев свих репрезентативних синдиката за хитно формирање Комисије за тумачење овог ПКУ.

Покренута је Иницијатива за повећање коефицијенти за запослене у специјалним школама, као и да станови, које држава гради за "Експо", буду додељени запосленима у просвети. Министарство просвете је дужно да упутити допис ка школским управама о томе ко су репрезентативни синдикати, потписници ПКУ.

С обзиром на то да се ближи конгрес Савеза СОС предложени су и делегати испред СОС. Поред чланова СОС у Београду, којих има шест, делегати ће бити сви чланови Председништва (3) и 12 чланова из Републичког одбора, што укупно даје 18 учесника.

Оправданост увођења новина у ПКУ потврђена у пракси

Пише: Драгана К. Стефановић

Новине Посебног колективног уговора за запослене у основним и средњим школама и домовима ученика ("Сл. гласник РС", бр. 13/2025), посебно део о преузимању запослених на неодређено, са пуним радним временом (члан 5, став 6, тачка 5), ступиле су на снагу 22. фебруара 2025. Циљ ових измена јесте олакшање у остваривању права запослених и смањење злоупотреба дискреционих овлашћења послодаваца.

Регионални центар СОС у Лесковцу активно је учествовао у поступку измена, а суштинска новина је што запослени остаје активан учесник поступка, док Радна подгрупа школске управе добија већа овлашћења у праћењу и одлучивању. Сада, чак и ако директор школе неоправдано одбије или не одговори на захтев за преузимање, подгрупа може да донесе одлуку о распоређивању запосленог - што раније није било могуће.

На основу дугогодишњег искуства у раду на преузимању запослених, РЦ Лесковац сведочи да само доношење прописа не значи и њихову аутоматску примену. Борба синдиката се тиме не завршава, већ прелази у нову фазу - примену права у пракси. Та фаза често зна бити и тежа од преговора са надлежним органима.

Дванаестогодишње искуство РЦ Лесковац бележи успешне борбе за запослене са технолошким вишковима

и за оне са непуним радним временом. Стога није изненађење што су први примери преузимања по новим правилима забележени управо на територији ове школске управе.

Прва која је остварила право на преузимање је Јованка Јакимов, наставница разредне наставе, члан Синдиката образовања Србије. Годишњама је безуспешно покушавала да буде преузета из ОШ "Милутин Миланковић" у Раброву у неку школу у Лесковцу, где јој је пребивалиште и породица. Након што су ступиле на снагу нове одредбе ПКУ, обратила се РЦ Лесковац који јој је пружио правну помоћ, заступао је пред Радном подгрупом, а

потом и водио кроз све фазе поступка - од поновљеног захтева, преко доношења одлуке, до коначног распореда у школу која је њен захтев претходно више пута одбијала. Од 1. априла 2025. она ради у школи у свом граду.

Јованка Јакимов сведочи:

"Рођена сам у Винарцу. Пре скоро 22 године отишла сам из Лесковца, јер нисам могла да нађем посао као учитељица. Сан сам остварила 300 км даље, у једној малој школи. Иако сам тамо била поштована и цењена, жеља да се вратим никада није нестала. Годишњама сам слала захтеве, али сам добијала само одбијенице. У фебруару ове године обратила сам се Синдикату у Лесковцу. Захваљујући тим одговорним људима, успела сам да се вратим. Сада сам са својом породицом, у својој кући, на новом радном месту. То ми је вратило веру, а захвалност не могу да искажем речима."

Случај Јованке Јакимов има више-струки значај:

- Не представља само решавање радноправног статуса, већ и крај вишегодишње раздвојености породице и олакшање у усклађивању породичних и пословних обавеза.

- Показује и снагу личног интегритета једне жене која није пристала на притиске и "ургенције", већ је истрајала тражећи поштовање закона.

- Сведочи о важности утемељеног ауторитета и стручне помоћи синдиката који, упркос предрасудама, нису митска бића за испуњавање жеља, већ заједница људи који желе и умеју да се боре за законита и вредна права.

Сличних примера има још, али не сазивамо медије за сваки. Наша најбоља препорука су искуства људи којима смо помогли.

Учешће синдиката у ИПА пројекту

Пише: Б. Вишњић

Поред представника бројних институција, у реализацију пројекта су кроз радне групе на позив Министарства просвете укључени и синдикати. Тако смо били у прилици да се упознамо са начинима осигурања квалитета у образовању одраслих у четири земље ЕУ (Словенија, Словачка, Аустрија и Португал) кроз излагање Дражена Максимовића, који је истакао значај стручних компетенција, начине признавања претходног учења, каријерно вођење и саветовање, спољашњу проверу знања и проходност кроз нивое образовања, као и компетенције кадрова који раде на саветовању и моделе финансирања.

Владимир Бојковић је детаљно представио образовање одраслих у Србији, кроз многе показатеље, а посебно је упоредио наше резултате са резултатима земаља чији су при-

мери претходно анализирани, као и просек у ЕУ. Из наведених података веома је евидентно наше заостајање у учешћу одраслих у образовању, без обзира на створене нормативне оквири и институционалне могућности, те је јасно да се мора много више радити на укључивању одраслих у образовање, као што је истакнуто и у Стратегији развоја образовања до 2030.

Вођа пројекта Елидо Бандељ је припремио предлоге препорука, истакао изазове и могуће даље кораке у развоју образовања одраслих, што су учесници у радним групама допунили својим искуствима и идејама, у формалном, неформалном и информалном образовању. Припремљене препоруке могу у знатној мери да унапреде читав систем образовања одраслих и омогуће повезивање и са другим системима.

Измене и допуне Закона о високом образовању

Пише: Николина Јанковић

Закон о изменама и допунама Закона о високом образовању, објављен је у "Службеном гласнику РС" бр. 19/2025 од 6. марта 2025. године, а постао је пуноважан 14. марта.

Једна од најважнијих измена Закона је да основица за обрачун и исплату плата у високом образовању не може бити нижа од основице у основним и средњим школама.

Синдикат образовања Србије је годинама уназад указивао на проблем ниже цене рада у високом образовању у односу на предшколско, основно и средње образовање, која је била и до 16 одсто нижа. Један од предлога, који је преко представника СОС упутио на Нацрт закона о изменама и допунама Закона о високом образовању је да се изједначи цена рада са основним и средњим школама, а што је коначно у овим изменама постигнуто додатим чланом 69а. Важно је напоменути да ће се ова одредба примењивати од 1. јануара 2026. године, како би и Законом о буџету за буџетску 2026. годину била званично утврђена нова основица. Као прелазно решење до ступања на снагу ове одредбе, важећим актима Владе утврђено је увећање коефицијента за обрачун и исплату плата у високом и вишем образовању за 15,97 одсто, које се примењује од мартовске плате и изузетно ће се примењивати до краја 2025. године.

Овим изменама повећана су и буџетска средства за високо образовање за 20 одсто, у односу на досадашња издвајања.

Такође, једна од битних измена Закона је умањивање трошкова школарине за самофинансирајуће студенте за 50 одсто.

Изменама и допунама Закона први пут се уводи обавеза државе да обезбеди средства и за трошкове акредитације студијских програма и установа у Републици Србији, као и за трошкове релевантних међународних академских акредитација.

Измењена је и структура у органима управљања у корист представника запослених, тако што је прописано да запослени буду заступљени 60 одсто, уместо досадашњих 55. Смањено је учешће представника оснивача у органима

управљања са 30 одсто на 25. Поред наведеног, скраћен је и мандат органа управљања са досадашњих четири на три године.

Допунама Закона уведени су и микроденцијали, који се односе на мале програме студија који имају јасну дефинирану структуру, сврху и исходе учења, као и програме образовања током читавог живота. Ови програми су пре свега намењени стручном оспособљавању лица са стеченим средњим или високим образовањем у складу са потребама тржишта рада.

Овим изменама Закона омогућено је наставницима да задрже звање и продужи им се радни однос до окончања благовремено расписаног конкурса за стицање звања, јер се конкурс мора расписати најраније шест месеци пре истека времена на које је наставник биран и да се оконча најкасније у року од девет месеци од дана расписивања конкурса.

Код мировања радног односа и изборног периода у Закон је додато да и у случају боловања ради одржавања трудноће изборни период се продужава за то време и то на лични захтев.

Спорне уредбе за високо и више образовање

Пише: Н. Ј.

Влада Републике Србије је на седници, одржаној 24. марта 2025. године, донела две спорне уредбе и то: Уредбу о измени Уредбе о мерилима за утврђивање висине трошкова студија на вишим школама чији је оснивач Република и Уредбу о измени Уредбе о нормативима и стандардима улова рада универзитета и факултета за делатности које се финансирају из буџета.

Изменом Уредбе о мерилима за утврђивање висине трошкова студија на вишим школама чији је оснивач Република у члану 5, ставу 1, број "10" замењен је речју "пет", а број "30" замењен је бројем "35", односно измењена је структура и потребно време за обављање појединих послова стручног, односно уметничког рада и послова наставника који су у радном односу са пуним радним временом у

школи. Наставници ће после ове измене обављати у четрдесеточасовној радној недељи 35 часова у настави и пет часова стручног, уметничког рада, док су до доношења спорне Уредбе обављали 30 часова наставе, а 10 часова стручног и уметничког рада.

Такође, на сличан начин је измењена и Уредба о нормативима и стандардима услова рада универзитета и факултета за делатности које се финансирају из буџета, тако што је број часова наставе измењен са досадашњих 20 на 35, а број часова научноистраживачког рада са досадашњих 20 на пет часова.

Синдикат образовања је оштро осудио овакве акте Владе, јер се њима знатно умањују права запослених наставника у високом и високом струковном образовању. Применом спорних уредби, почевши од априлске пла-

те наставници ће добијати само минималне износе плате, чиме ће значајно бити угрожена њихова материјална egzистенција. Приликом доношења спорних уредби нису консултовани ни Национални савет за високо образовање, као ни Национално тело за акредитацију и обезбеђивање квалитета у високом образовању које утврђују критеријуме за акредитацију високошколских установа. Такође, оно што је спорно је и чињеница да је Влада обе уредбе донела за време техничког мандата, када Влада не може сходно својим законским овлашћењима да доноси прописе, осим у изузетним случајевима. Синдикат образовања Србије је упутио дописе Влади Србије и Министарству просвете у којима је захтевано да наведене уредбе буду стављене ван снаге.

Радно законодавство мора да буде на страни запослених

Радно законодавство мора да се мења, а закони који буду били усвојени морају да буду на страни радника и свих грађана Србије, поручено је са великог протеста у Београду, организованог поводом Првог маја - Међународног дана рада.

Првوماјски протест је окупио представнике свих синдикалних централа у Србији, студенте и грађане Београда, али других градова, који су, испред зграде Владе Србије, поручили да хоће да раде, достојанствено живе од свог рада и да хоће бољу будућност.

У име Савеза самосталних синдиката Србије, окупљенима се обратио потпредседник Већа и председник Самосталног синдиката металаца Србије Зоран Марковић, који је рекао да политика синдиката не треба да занима, већ само радничка права и бољи живот радника, "који не желе да раде за минималац, него да свој рад продају за зараду од које могу нормално да живе".

"Наши представници власти се хвале да се смањила незапосленост, а не виде да су се подигли глад и сиромаштво", указао је Марковић, додавши да нас држава, као највећи послодавац, спречава да радимо и од свог рада живимо и имамо достојанствене плате. Он је поздравио присуство страних инвеститора у Србији, али је рекао да је неправда што наши радници у тим фабрикама раде за три евра по сату, док они у њиховим земљама плаћају 10 евра, као и да "није нормално да када ми штрајкујемо они доводе стране раднике да раде за још ниже плате наше послове".

"Верујем да је ово данас почетак, да ће ово бити Први мај који ће први пут да појасни представницима власти да морају да доносе законе по мери Србије и људи који живе у њој, а не оних који живе у Европској унији", закључио је Марковић.

Рад треба да припада радницима, а не да служи као оружје за уцену, рад треба да буде достојанствен и зато стојимо солидарно са синдикатима и подржавамо њихову иницијативу за изменама закона о раду и штрајку, који треба да се промене на путу ка достојанству свих - поручили су представници студената на крају сакупа, који је завршен 16-минутном тишином, чиме је одата почаст настрадалима приликом пада надстрешнице железничке станице у Новом Саду.

Пре овог заједничког протеста, Савез самосталних синдиката Србије је, традиционалним окупљањем на Тргу Николе Пашића и захтевом за платама које ће омогућити достојанствен и нормалан живот и хитним изменама радног законодавства, обележио 1. мај - Међународни дан рада.

"Нећемо више минималне зараде, већ 'плате за живот', које ће континуирано расти у складу са растом цена и трошкова живота. Захтевамо хитне измене закона о раду и штрајку, који су застарели и ограничавају права радника. Нећемо казнене поене за превремени одлазак у пензију. Хоћемо безбедно и здраво радно место" - поруче су које су представници Савеза самосталних и синдиката на територији упутили новој влади.

Након што је прочитан Првوماјски проглас и захтеви нашег синдиката упућени Влади Србије, председник СССС Љубисав Орбовић је честитао свим радницима Празник рада и позвао их да се уједине, како би се заједно, борили "за бољитак нас и наше деце".

"Успели смо да повећамо минималну зараду до висине минималне потрошачке корпе, али то није довољно за достојанствен живот, због чега морамо наставити борбу да сваки радник има зараду која је довољна за просечну потрошачку корпу", истакао је он.

Извор: СССС

Изабрана нова председница HERSC

Пише: Марина Миленковић

Средином марта у Бриселу је одржан редовни годишњи састанак Комитета за високо образовање и истраживање (Higher Education & Research Standing Committee, HERSC). Састанку је присуствовало више од 40 представника синдикалних организација из различитих европских земаља.

Првог дана састанка, након поздравног говора и обраћања председника и директора ETUCE, представљени су кандидати за избор новог председништва HERSC. Електронским гласањем (*online*) изабрана је председница Комитета Jorunn Dahl (Норвешка) и потпредседници Alessandro Arienzo (Италија) и Annette Dolan (Ирска). Теме првог дела састанка су биле посвећене финансирању и академским слободама у високом образовању и научно-истраживачком раду. Rob Copeland је изложио различите аспекте утицаја економске кризе као последице пандемије ковида 19 и рата у Украјини на улагање у високо образовање и истраживање. Колико су значајна фундаментална истраживања за развој једног друштва изложио је Patrick Monford представник синдиката истраживача из Француске.

Незаобилазне теме биле су финансирање високог образовања и истраживања и заштита фундаменталних вредности и академских слобода у високом образовању и науч-

но-истраживачком раду. Економска криза после ковид пандемије у многим земљама је довела до мањег улагања у науку и сектор просвете. У европским земљама се финансирање високог образовања знатно разликује не само у односу на БДП (креће се у распону 4,7%-6,3%), већ и по различитим моделима финансирања и инвестицијама које потичу из компанија и приватног сектора. Европски комитет за образовање наставља са интензивном кампањом за веће инвестиције државних факултета и института у Европи, а то подразумева не само улагање у инфраструктуру и опрему, већ и кон-

тинуирани развој и усавађавање универзитетских наставника и сарадника. Имајући у виду брзи развој информационих технологија и њихов утицај на све нивое образовања, као и захтева тржишта рада од пресудног значаја је осавремењивање курикулума и увођење нових студијских програма.

У другом делу састанка представљени су стратешки циљеви и план рада ETUCE за наредне три године. Бројни изазови за синдикате просветних радника у актуелној геополитичкој ситуацији у којој се налази Европа, захтевају да приоритетни циљеви ETUCE у наредном периоду буду јачање капацитета, солидарности и сарадње између синдиката и борба за мир, владавину демократских принципа и доступност квалитетног образовања за све. Поред побољшања услова рада, подизање друштвеног статуса и угледа универзитетског наставног кадра и истраживача је неопходан предуслов за очување квалитетног образовања и истраживања.

У оквиру радних група размењена су искуства представника синдикалних организација везано за смањено финансирање високог образовања и истраживања током последњих година, материјални положај просветних радника и истраживача, као и конкретне активности и кампање које су синдикати имали у циљу испуњења захтева.

Главна порука HERSC ресорним министарствима и владама је да улагање држава у образовање и истраживање представљају основу и предуслов просперитета сваке земље.

Секторско веће: Значај узајамног информисања и промоције

Пише: Б. В.

На седници Секторског већа за образовање, одржаној 28. фебруара, усвојен је извештај о раду у претходној години, као и програм рада за ову годину.

На седници је Урош Кузмановић из Агенције за квалификације представио каријерно вођење и саветовање - досадашња искуства и правце даљег развоја, а представница Канцеларије за дуално образовање информисала је о очекујућу наше земље у европском такмичењу у вештинама.

Чланови Секторског већа ће се одредити у којој радној групи желе да се ангажују - формиране су радне групе за припрему Иницијатива за развијање и усвајање стандарда квалификације Пред-

метни наставник, Учитељ и Васпитач.

У току су и припреме за покретање иницијативе за квалификацију андрагог, а очекују се и друге иницијативе из образовних установа. Узајамно информисање о усвајању стандарда квалификације треба да допринесе остварењу тих задатака.

AI је алат, не и замена за људе

Пише: Славица Манић

Дводневни семинар “Утицај технологија вештачке интелигенције (AI) на једнакост и инклузију у образовању”, који су заједнички организовали ETUCE и његов истраживачки центар за обуку (ETUI), одржан је 20. и 21. фебруара 2025. у Бриселу, окупивши тридесетак учесника у својству едукатора, истраживача и синдикалних представника.

Будући да употреба ових технологија у образовању расте експоненцијалном брзином, производећи дубок утицај на образовне системе и њихове кључне актере (ученике и наставнике), семинар је осмишљен како би се задовољили следећи циљеви: а) упознавање учесника са могућностима и изазовима у обезбеђивању правичног и инклузивног образовања у измењеним околностима (кад AI технологије значајно трансформишу образовни пејсаж); б) њихово обучавање да препознају могуће утицаје и ризике примене наведене технологије на поштовање људских права и адресирање поменутих питања у процесу колективног преговарања.

Програм рада је обухватио мноштво блиско повезаних тема: AI и једнакост у образовању, Људска права и инклузија, AI у образовним праксама, Утицај на наставнике и услове рада, Импликације AI на синдикате у образовању и слично.

Кључни увиди из анализе

Једнак приступ образовању и обезбеђивање правичних могућности за ученике и наставнике (без обзира на личне и друштвене околности) суочени су са новим изазовима у дигиталном окружењу. Осим подразумеваног приступа интернету, примена нових AI алата захтева од свих учесника у образовном процесу да развијају и стално унапређују дигиталну писменост. Наставницима који још најчешће експериментишу са употребом средстава вештачке интелигенције, аутоматизација одређених процеса штеди време и смањује оптерећење у припреми часова. У том смислу, AI алати представљају средство подршке и својеврсну “олакшицу” за наставни процес који следи и чије су креирање и реализација у ингеренцији (и под “контролом”) наставника. С друге стране, иако је реч о адаптивним алатима, који подржавају персонализован приступ учењу, повећавају доступност за ученике са инвалидитетом и омогућавају пружање повратних информација ученицима у реалном времену, присутан је читав спектар ризика повезаних са њиховом употребом. Пре свега, системи вештачке интелигенције прикупљају податке о ученицима, чиме се потенцијално нарушава принцип приватности истих. Поред тога AI алати могу да појачају постојеће неједнакости, пристрасности и стереотипе (нпр. AI гласовни асистенти који јачају родне улоге).

Наведени и слични увиди кореспондирају онима који су раније предочени у

Резолуцији ETUCE “Вештачка интелигенција у образовном сектору” (усвојеној 2021. године). Њима се апострофира одговорно коришћење AI алата и заговара њихова етичка примена (заштита права просветних радника и ученика, недерогирање аутономије наставника и друго). Најважније је, ипак, то што су се залагања свих актера (нарочито ETUCE, као пионира у иницијативама) за чврсте правне оквире и дефинисање регулаторног надзора коначно материјализовала кроз усвајање Акта (Закона) о вештачкој интелигенцији у мају 2024. године. Наиме, иако је Европска комисија дала предлог за регулисање ове области на нивоу ЕУ још априла 2021. а нацрт Закона био изнедрен седам месеци касније (управо у време кад је пласиран chat GPT), консултације и координација активности потрајали су три године.

Значај усвајања Закона

Познато је да ЕУ може усагласити и понудити више врста законских решења. За разлику од директива, одлука, препорука и мишљења, у овом случају је реч о регулативи, односно пропису у форми закона. Прописи су, по свом карактеру, обавезујући и директно се примењују у свим државама чланицама. Дакле, од свих законских решења, поменути акт има највећу “специфичну тежину”. У осетљивим областима, као што су образовање и стручна обука, примена AI технологија опште намене (тзв. GPAI модела) сматра се високоризичном и подлеже многим ограничењима или забранама. На основу чега је приметан поменути ризик? Пре свега, многи GPAI модели (нпр. ChatGPT, Gemini, Claude) функционишу као “црне кутије”, што отежава наставницима, студентима и креаторима политике да схвате како се доносе одлуке (а то је у супротности са законским захтевом за транспарентношћу). Ови модели прикупљају корисничке податке, те им је (због усклађености да GDPR-ом и безбедношћу) законом неопходно наметнути строга правила. Такође, AI често генерише чињенично нетачне и обмањујуће информације, па се за-

коном предлажу јачи механизми одговорности за овакве садржаје. Ови модели нуде тзв. алгоритамско одлучивање у проценама (недостаје им контекстуално разумевање), због чега се прописима мора регулисати у којој мери је дозвољено ослањање на аутоматизоване одлуке. Поврх свега, GPAI моделе у највећој мери контролишу приватне корпорације (као што су OpenAI, Google, Meta), чиме су јавни образовни системи искључени из контроле над њиховим развојем (а нарочито евентуалним непоштовањем етичких смерница), што се кроз прецизно дефинисан регулативни надзор може предупредити. Другим речима, Закон о вештачкој интелигенцији кроз класификацију ризика, детерминисање правила о заштити података, прописивање обавеза за добављаче у овој сфери и строго дефинисан људски надзор нуди одговарајућа решења за безбедну примену AI модела у области образовања.

Проблематика регулаторног надзора кроз презентовање даљих корака у примени овог закона, свакако, је побудила посебну пажњу свих, а нарочито учесника из земаља чланица ЕУ које ова питања директно тангирају. Ипак, најинтересантнији, али и најзахтевнији (најизазовнији) елементи ове обуке (примери из праксе и интерактивна игра) нашли су се на зачељу распореда.

Конкретна корист од AI

Студије случаја из Холандије, Португалије, Италије и Данске показале су конкретне користи од AI алата, али и потенцијалне проблеме које исти могу проузроковати. Конкретно, апликације могу бити од помоћи наставницима и ученицима, уколико им је неопходно да боље дефинишу своја питања (пример је холандска апликација под називом TA-Help.me) или у преводу текстова и припреми испита/есеја (као што је случај у Португалији); погодним се показало и развијање сопствених, језичких AI модела (пример Данске) како би се смањило ослањање на приватне алате (попут

/Наставак на 10. страни/

/Наставак са 9. стране/

chat GPT), чиме је потврђена важност наставника као актера у обликовању политике вештачке интелигенције. Ипак, чак и за овај модел су исказане одређене сумње, јер би се могло догодити јачање контроле владе над учењем вођеним оваквим AI алатима. Такође, експеримент спроведен у области високог образовања у Португалији показао је да AI недостаје разумевање, да показује недоследност у одговорима и производи погрешне прорачуне. А италијански пример представљао је оличење ситуације у којој алгоритамско запошљавање може да створи неправедна искључења наставника из система и да ослаби њихову флексибилност у избору посла. Сви поменути случајеви су, заправо, показали да у примени AI алата и даље постоји мноштво непознаница, због којих је неопходна њихова континуирана критичка евалуација.

У последњем блоку обуке, учесници су били у прилици да на интерактиван начин, у игри под називом "Откривање многих лица технологије без лица", донекле искусе све чари и замке употребе AI алата. Иако је званично осмишљена

да кроз симулирање низа ситуација из стварног света чак и почетницима приближи концепте вештачке интелигенције, испоставило се да је веома захтевна. Пре отпочињања целог процеса, учесници су подељени у тимове (групе) и предочена су им основна правила игре. На почетку игре извлачи се картица на којој је дефинисан проблем који би дотична група требало да реши. Сваки учесник има своју "ролу" у тиму (AI програмер, влада, наставник, послодавац, ученик, синдикат) и заузима (односно брани) различиту позицију у односу на остале. Бацањем коцке одређује се ток игре, јер извлачење сваке од три врсте картица дуж кретања по пољу игре (која има формат познатих друштвених игара, попут јамба) намеће одређени задатак: да се објасне AI алати и апликације, да се уоче проблеми са којима се можете суочити и да се подстакне тимско решавање зацртаног проблема/задатка. Сврха саме игре је да побољша критичко размишљање и стратешко доношење одлука, да подстакне учеснике на учење вештине преговарања, али и препознавање важности друштвеног дијалога у ситуацијама кад примена алата вештачке интелигенције може значајно

утицати на њихове тренутне послове или на могућност запошљавања.

Испуњена очекивања организатора

Вратимо се на крају овог осврта на почетак приче. Да ли су исходи учења остварени? Другим речима, да ли су испуњена очекивања организатора и учесника обуке? Несумњиво је да јесу, бар кад је реч о разумевању могућег утицаја AI технологија на једнакост, инклузију и људска права ученика и наставника. Учесници су, свакако, обучени и да препознају како користи, тако и потенцијалне ризике примене AI алата. Они који поседују напреднији ниво дигиталне писмености сигурно су и продубили своју стручност на овом плану. Ипак, чињеница да су процеси колективног преговарања били захтевни и пре појаве технологија вештачке интелигенције, оставља простор за даља усавршавања на овом плану и изнова потврђује оно што смо и раније знали: AI је само средство подршке, а никако замена за људе у образовном процесу и синдикалном раду.

Програмска седница ETUCE Комитета

Пише: Борка Вишњић

ETUCE Комитет састао се 8. и 9. априла како би утврдио приоритете свог рада у наредним месецима и годинама. Уз представнике широм Европе, дискусија је била усмерена на то како јачати синдикални рад у времену нестабилног политичког и социјалног контекста. Нови ETUCE председник Џон Макгалабан и Европски директор Јелмер Еверс позвали су чланови да више раде заједно, размисле како смо организовани и да им добробит наставника буде у свему што раде. Еверс је истакао том приликом да је време за промишљање, али и акцију. Кроз рад у групама дискутоване су теме које се односе на утицај глобалних тензија на образовање, како ETUCE може унапредити рад, како обликовати иницијативу Унија за вештине, коју је предложила Европска комисија као основ деловања у овој области, како додати наставничке теме на агенду ЕУ.

Основ за расправу био је велики број резолуција и тема са прошле Изборне конференције, али су као приоритетне утврђене области које се односе на боље радне услове наставника, више поштовања наставничке аутономије и одбрана демократије у школама. Тако је расправљано како ETUCE може да одговори на широм Европе распротражене промене које доводе до раста ауторитарних политика и утицаја на социјалне услуге, укључујући и образовање.

Такође, анализирана је структура тела у оквиру ETUCE, која су до сада деловала и закључено је да су мање групе ефикасније, попут мреже о утицају Ве-

штачке интелигенције на образовање.

За добро деловање организације неопходно је задржати здраво финансирање и трошкове под контролом, као и уредно плаћање чланарине, што утиче на могућност реализације програма.

У оквиру теме о солидарности, чланови Комитета су изразили подршку колегама из турског Егитим Сена, који су поново изложени нападима и немогућности синдикалног деловања.

Косову додељено место у ETUCE Комитету

Такође је, на основу препоруке Извршног биора Интернационале образовања, прихваћен захтев синдиката образовања SBASHK са Косова да им се додели "Country seat" (место којим се представља држава или територија). Одлука ће се спровести од наредне седнице у новембру.

Без обзира на то што је наш синдикат у више наврата изразио оштро противљење и успео да за годину дана одложи доношење ове одлуке и уз аргументе који су изложени у више наврата, комисија на чијем је челу био некадашњи генерални секретар Интернационале образовања Фреди ван Левен (сада почасни генерални секретар) је образложила да није потребно чекати промене Статута ИО, а ни чланство Косова у Уједињеним нацијама, већ на основу дискреционог права Извршног бироа Интернационале образовања могу да донесу такву одлуку (између осталог и да брину о члановима Бошњацима и Турцима, како је наведено). Нама остаје брига о Србима на северу Косова и у енклавама.

AI у служби синдикалног рада

Пише: Ирис Сретеновић

У светлу убрзаног технолошког развоја, синдикати се суочавају са потребом да прилагоде своје деловање новим дигиталним околностима. TUDO семинар, одржан 24. марта ове године, у организацији Савеза самосталних синдиката Србије, окупио је представнике различитих синдикалних организација, укључујући и Синдикат образовања Србије, како би размотрили утицаје дигитализације и вештачке интелигенције на радно окружење и права радника.

Дигитализација и синдикализација

Дигитална трансформација доноси бројне изазове, али и могућности за синдикате. Увођење вештачке интелигенције у рад синдиката може значајно унапредити ефикасност и прецизност у обављању свакодневних задатака. На пример, аутоматизација процеса чувања и обраде података о чланству омогућава бржи приступ информацијама и бољу организацију активности.

Поред тога, вештачка интелигенција може помоћи у анализи података о радним условима, платама и другим релевантним аспектима, што омогућава синдикатима да боље заступају интересе чланства. Такође, алати засновани на вештачкој интелигенцији могу се користити за предвиђање трендова на тржишту рада, што је од изузетне важности за планирање будућих активности и стратегија.

Примена AI у образовању

У области образовања, вештачка интелигенција може пружити значајну подршку наставном особљу. Алати за аутоматизовано креирање наставних планова и материјала могу уштедети време и омогућити наставницима да се више фокусирају на интеракцију са ученицима. Поред тога, вештачка интелигенција може помоћи у прилагођавању наставних садржаја различитим потребама ученика, што доприноси инклузивнијем образовном окружењу.

Синдикати могу играти кључну улогу у едукацији наставника о предностима и ограничењима вештачке интелигенције, као и у заступању њихових

интереса у процесу дигиталне трансформације образовног система.

Оквирни споразум о дигитализацији

На семинару је представљен и Оквирни споразум европских социјалних партнера о дигитализацији, који пружа смернице за увођење дигиталних технологија у радно окружење. Споразум наглашава важност очувања људског достојанства, права на приватност и потребу за континуираном едукацијом радника.

Један од кључних принципа споразума је да одлуке у вези са применом вештачке интелигенције треба да доносе људи, а не машине. Ово је посебно важно у контексту запошљавања, где вештачка интелигенција може помоћи у селекцији кандидата, али коначну одлуку треба да донесе човек, узимајући у обзир све релевантне факторе.

Изазови и етичка питања

Иако вештачка интелигенција нуди бројне предности, њена примена отвара и бројна етичка питања. Постоји ризик од злоупотребе података, нарушавања приватности и дискриминације. Зато је неопходно успоставити јасне регулативе и механизме контроле који ће осигурати да примена вештачке интелигенције буде у складу са етичким стандардима и правима радника.

Синдикати имају кључну улогу у овом процесу, јер могу заступати интересе радника, учествовати у креирању политика и надгледати примену вештачке интелигенције у радном окружењу.

Закључак

Примена вештачке интелигенције у раду синдиката представља значајан корак ка модернизацији и унапређењу ефикасности. Међутим, овај процес мора бити праћен јасним регулативама, етичким стандардима и континуираном едукацијом како би се осигурало да вештачка интелигенција служи унапређењу радних услова и заштити права радника.

Синдикат образовања Србије ће наставити да прати развој технологије и активно учествује у креирању политика које осигуравају праведну и етичку примену вештачке интелигенције у радном окружењу.

Иако је тема вештачке интелигенције све присутнија у јавном дискурсу, као и у стручним и синдикалним круговима, посебно у контексту њене примене у раду и образовању, закључак остаје јасан: ниједна технологија, па ни најнапреднија вештачка интелигенција, не може да замени доброг предавача, учитеља или педагога који својом људском емоцијом, разумевањем и ентузијазмом уме да приђе ученику, мотивише га и пробуди у њему радозналост и вољу за учењем.

БОРКА ВИШНИЋ и МИОДРАГ КАМПЕРЕЛИЋ ● Телефон: (011)32-33-229 ● Тираж: 4000 ● www.sind-obr.org.rs ● Е-mail: obrazovanje@sindikat.rs ● Графичка припрема: ДИМИТРИЈЕ ПАВЛОВИЋ ● Штамп: СИГНЕТА - Београд

Издавач: СИНДИКАТ ОБРАЗОВАЊА СРБИЈЕ, Дечанска 14, 11000 Београд ● Главни уредник: ВАЛЕНТИНА ИЛИЋ ● Уредник: САША ЛУКОВИЋ ● Редакцијски колегијум:

СИНДИКАЛНО перо : лист Синдиката образовања Србије / главни уредник Валентина Илић. - Год. 1, бр. 1 (2001)- - Београд : Синдикат образовања Србије, 2001- (Београд : Сигнета). - 30 цм

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
331.105.44(497.11)

Месечно.
ISSN 1451-7574 = Синдикално перо
COBISS.SR-ID 120073740

Спортски сусрети - Кладово 2025.

Разматрајући четири при-спеле понуде Синдикат образовања Србије је донео одлуку да Спортски сусрети за 2025. годину буду одржани у Кладову. Цене хотелског смештаја су наставиле да расту, а најповољнија понуда је била за хотел “Ђердап” и приватни смештај у Кладову.

Искуства са претходних Игара у Кладову су веома позитивна и у делу организације и у гостопримству домаћина. Смештај и исхрана су квалитетни, терени су сада ближи, а у случају кише понуђене су са-

ле у Гимназији и у спортском центру.

До сада је већ пријављено двадесетак екипа са око 300 учесника. Рок за пријаву је до 1. маја, односно до попуњавања смештајних капацитета. Остало је још довољно места и сви заинтересовани треба да нам што пре пошаљу пријаве са именима учесника и дисциплинама у којима учествују, на мејл:

sindikاتبrazovanja@gmail.com.
Котизација за игре се уплаћује на рачун:

265 - 3300310035523 - 44 .

